

Et Par smaae Bidrag
til
Dronningerne Sophie Magdalene's og
Caroline Mathilde's Historie.

Ved

J. J. A. Worsaae.

Det tør vistnok med Rette siges, at hverken Sophie Magdalenes eller Caroline Mathildes Historie endnu foreligger i et tilstrækkelig klart og upartisk Lys. Allfor lidt har man betragtet hver især af dem i det rette Skjær af Forholdet til deres Samtid og til de dengang almindelig gjeldende Anskuelser. Istedetfor nemlig i Sophie Magdalene at see en af Repræsentanterne for den rundtom i Europa herskende stive Fornemhed, Pragtsyge og indskrænkede Pietisme, som med en vis historisk Nødvendighed fortrængtes af Revolutionstidens atopløsende Frivolitet, der igjen tydeligt nok afspeilede sig i Caroline Mathildes Personlighed og Skjebne, have saavel Historikere som andre mere Udenforstaaende, under kjendelig Paavirkning af nyere nationale og politiske Ideer, gjerne forurettet Sophie Magdalene, medens de paa samme Tid utilbørlig have hævet Caroline Mathilde. Til Undskyldning for slige urigtige og indskrænkede Opfattelser, der ogsaa paa lignende Maade

have yttret sig ved at stille Dronning Juliane Marie i en mørk Skygge ligeoverfor den i et romantisk Lys forherligede Caroline Mathilde, maa det imidlertid ikke glemmes, at hidtil ikkun altfor faa paalidelige Aktstykker have været tilgængelige for Offentligheden, og at der saaledes har været en dobbelt viid Mark for mindre paalidelige Efterretninger og derpaa byggede løse Domme.

Uden her at kunne gaae ind paa en nærmere Fremstilling af Sophie Magdalenes og Caroline Mathildes Liv og Virken i Danmark, ihvor fristende end en saadan Opgave kunde være, turde det dog under de forhaandenværende Omstændigheder neppe være uden Interesse for Tidsskriftets Læsere at blive bekendte med nogle dels nye, dels ikkun af Faa bemærkede, ret karakteristiske Bidrag til de nævnte Dronningers Historie, saameget mere, som disse Oplysninger netop slutte sig til Æmner, der baade nylig og noget længere tilbage have været Gjenstand for Betragtninger i dette Tidsskrift.

I.

Dronning Sophie Magdalenes Testament.

Kong Christian den Sjettes Dronning Sophie Magdalene (født den 28de Novbr. 1700), Datter af Markgreve Christian Henrik af Brandenburg-Culmbach, var i en Alder af neppe 21 Aar bleven gift (den 7de August 1721) med Christian den Sjette som Kronprinds. Efter de af hende opbevarede Portræter at dømme, var hun ikke høi af Væxt og i det Hele temmelig spinkel, men med fine Ansigtstræk, der røbede baade Livlighed og Aand. Hun synes ogsaa at have været den svage Christian den Sjette langt overlegen, hvoraf man kan forklare sig, at hun under hele hans Regjering kunde øve en saa stor Indflydelse. Ikke desto-

mindre lader det til, at deres Ægteskab var lykkeligt, og at det ikke blot var Smerten over den tabte Magt og Glands, som overvældede hende med Sorg, da Christian den Sjette uventet, Dagen før deres Sølvbryllupsdag, afgik ved Døden (den 6te August 1746).

Ved denne Leilighed skal Dronningen, som, ifølge hvad Charlotte Dorothea Biehl i sine ovenfor trykte¹⁾ historiske Breve fortæller, aldrig kunde faae Nok til sine tyske Slægtninge og Venner, umiddelbart efter Kongens Død, ja maaskee endog i hans sidste Øieblikke, have ladet pakke en Rustvogn «med det kostbareste, der var paa Slottet (Hirschholm) og kunde bortskikkes»; blandt Andet «et heelt Guld The og Kaffe Service, Dronningens beste og næsten uskateerlige Perler», men hun blev hindret i sit Forsæt at bortsende dette ved Kronprindsens eller nu den unge Konges pludselige Ankomst. Neppe havde nemlig Frederik den Femte erfaret Budskabet om at han kom forsilde til at modtage sin Faders sidste Velsignelse, og neppe havde han «condoleret og paa beste Maader søgt at trøste» sin Moder, før han af hende skal, endog paa en haard og voldsom Maade, have fordret Nøglerne til samtlige Kufferter og Skrine paa Rustvognen, som igjen blev afpakket.

Der kan vistnok ikke være nogen Tvivl om, at Sophie Magdalene, endog i høi Grad, har lidt af sin Samtids store Skjødesynd at begunstige Fremmede og i Særdeleshed Tydskere her i Danmark, ligesom det ogsaa er høist sandsynligt, at hun fortrinsviis har villet fremdrage sin egen Slægt og skaffe den de størst mulige Fordele. Men det er hartad utroligt, at en Dame og en Dronning i Sophie

¹⁾ Hist. Tidsskrift. Tredie Række. IV. 199—200.

Magdalenes Stilling og i et saa høitideligt Øieblik, som det, hvori Kongen, hendes Ægteherre, pludselig var bleven bortkaldt fra dette Liv, skulde nedlade sig til at begaae en lav og foragtelig Handling, som ovenikjøbet, da der var Kronjuveler med i Spillet, aldrig kunde forblive skjult, og det er næsten endnu mere utroligt, at Frederik den Femte, hvis ømme Hjerte Ch. Dorothea Biehl selv ikke noksom kan berømme, skulde i sin Faders, for ham dobbelt betydningsfulde Dødsøieblik og ligeoverfor sin egen, upaatvivlelig dybt rystede Moder optræde næsten med Raahed, for at redde Indholdet af en Rustvogn, selv om dette virkelig havde beløbet henimod «tre Tønder Guld». Det kan heller ikke være undgaaet en opmærksom Iagttager, at Ch. Dorothea Biehls Breve ikke alene i Almindelighed maae benyttes varsomt, naar Talen er om at tilveiebringe sikre historiske Kilder, men at de ogsaa i Særdeleshed maae læses med Kritik, naar hun beretter om Dronning Sophie Magdalene, mod hvem hun, som Barn af en yngre Tid, aabenbart har været altfor uretfærdig. Allerede et af Geheimeraad Bülow tilføiet og ovenfor aftrykt Brev fra Sophie Magdalene til Kong Christian den 7de viser, at Dronningen i en Sag, hvor hun af Ch. D. Biehl var bleven stillet i et mindre heldigt Lys, netop havde handlet aabent og smukt, og saaledes aldeles modsat¹⁾. Ogsaa af et andet, paa Rosenborg Slot ved Regalierne og Kronjuvelerne opbevaret Aktstykke, nemlig «Acte over de ved Hds. Mayestets høystsalig Dronning Sophie Magdalenes Disposition af 10. Octbr. 1746 til Kongen Kronen og det Kongelige Huus testamenterede Juveler og Pretiosa», dat. Christiansborg Slot d. 16de Mai 1772, turde det fremgaae,

¹⁾ Hist. Tidsskrift. Tredie Række. IV. 350 og 494.

at den ovennævnte Beretning om en af Dronningen paa-tænkt ulovlig storartet Bortsendelse af Kostbarheder strax efter Kongens Død ikke kan være sand, navnlig ikke for «de beste og næsten uskateerlige Perler» eller for Kronjuvelernes Vedkommende.

Det er nemlig fuldkommen klart, at Sophie Magdalene som Enkedronning har havt ikke alene fri Brug af samtlige sine mange Juveler — Kronjuvelerne deri indbefattede —, men at hun ogsaa har havt en af sin Søn Kongen fuldstændig anerkjendt Dispositionsret over dem. Imidlertid siger hun i sin paa Tydsk affattede testamentariske Disposition af 10de October 1746, som altsaa er nedskreven faa Dage efter Christian den Sjettes Begravelse (4de Oktbr. 1746) i Roskilde Domkirke: «Med Hensyn til mine faa Efterladenskaber, vil jeg gjøre Begyndelsen med mine Juveler. Disse tilkomme alene Kongen; thi da der i dette Kongehuus har været saa faa, ja næsten ingen Kronjuveler, saa har jeg truffet den Aftale med min hjertelskede Gemal, Kong Christian den Sjette, at mine Juveler alene skulle tilfalde min Søn Kongen, og at min Datter Prindsesse Louise ikke skal kunne gjøre Fordring paa noget deraf; det skulde da være, at Kongen selv vilde til Erindring om mig skjænke hende «eine Pjece». De Stykker, som jeg ønsker bestandig maae blive ved Kronen og til evige Tider bevares for Efterkommerne, ere» &c. &c. Under 19 Nummere opregner hun derefter deels som tilkommende Kronjuveler den hele Række af sjeldne og overordentlig kostbare Brillanter saavel som af Rosenstene, Smaragder, store Perler og Perle-Pendeloqver, der endnu den Dag i Dag danne Grundstammen for Danmarks, i Forhold til de fleste andre Lande udmærkede Kronju-

veler¹⁾, dels adskillige værdifulde Portræter og andre i Diamanter og Ædelstene indfattede Smykker, Uhre m. M., som hun ønsker, bestandig maae opbevares til Erindring om hende paa Rosenborg, og som ogsaa for største Delen endnu findes der.²⁾ «Skulde dog (tilføier hun) min hjertelskede Konge og allerdyrebareste Søn ville bestemme endnu mere til Kronen, staaer det ham frit for at tage ogsaa disse Stykker, men jeg beder kun, at de altid maae blive ved Efterkommerne. De øvrige Pretiosa vil min hjertenskjære Søn, Kongen, efter dette Lands Skik, vel nok dele med min Datter Prindsesse Louise, og ikke lade det, han selv faaer, gaae over i fremmede Hænder.»

Samtidig med Affattelsen af dette Testament indrettede Dronningen sig med end yderligere Samvittighedsfuldhed en formelig Regnskabsbog over sine Juveler og indførte dem deri med egen Haand Stykke for Stykke, ligesom hun ogsaa til sin Død vedblev selv nøiagtig at notere, naar et Smykke eller een eller anden Steen var bortforæret, omfattet eller endog solgt.³⁾ Saavel af denne Bog, der

¹⁾ I Kong Christian den Ottendes Tid bleve Kronjuvelerne, paa faa Undtagelser nær, omfattede af den bekjendte Weishaupt i Hanau. Deres Værdi vil kunne anslaaes til henimod en Million Rigsdaler.

²⁾ I Christian den Sjettes Værelse paa Rosenborg opbevares saaledes bl. A. en Gulddaase med Rosenstene, som Dronningen fik af Kongen ved sit Bryllup 1721, et «grønt» Uhr med Rubiner og Brillanter, som Kongen paa sit Sygeleie i Altona havde givet hende, et Uhr med Lapis Lazuli og Brillanter, en Naal med en stor Brillant, hvorunder et Portræt af Chr. 6., en Naal med en stor rund Saphir, en Gave af Fredr. 4., en grøn, af Prindsesse Sophie (Dronningens Søster) selv sleben Naal o. s. v.

³⁾ Originalen in Svo med rødt Saffians Bind, hvorpaa Dronningens kronede Navnechiffer, samt med Sølvspænder og Guldsnit, henligger paa Rosenborg. Paa Titelbladet staaer med Dronningens Haand: «Verzeignisz Meiner Juvelen aufgeschrieben im Oktober 1746.»

efter Dronningens Død (17de Mai 1770) blev fremlagt i hendes Bo, som af hendes Kammerfrue, Jomfru Schumanns paa Skifte-Commissærernes Forlangende afgivne og dermed overensstemmende Forklaring, viser det sig nemlig, at baade Frederik den Femte og Christian den Syvende i den Grad have anerkjendt Sophie Magdalenes Eiendomsret til Juvelerne, saalænge hun idetmindste var i Live, at de endog for contante Penge have afkjøbt hende enkelte Stykker, som de vilde bruge til Foræringer. Saaledes købte Frederik den Femte for 13,000 Rd. en stor fiirkantet Brillant, som Christian den Syvende senere skjænkede til Caroline Mathilde, ja i Aaret 1768 gav Christian den Syvende endog 50,000 Rd. for en Bouqvet af store Rosenstene, som Sophie Magdalene havde ladet indfatte, og desuden 30,000 Rd. for fire store Brillanter, som han ved Grev Holck ligeledes lod købe af den gamle Enkedronning. Men det er imidlertid klart, at Sophie Magdalene kun har villet afhænde sine Juveler til Kongen og under Forudsætning af, at de forbleve ved Kronen. Thi det hedder udtrykkelig i Jomfru Schumann's ovennævnte Forklaring, at Dronningen engang havde kunnet faae 25,000 Rd. for den store fiirkantede Brillant, som hun senere solgte til Kongen for 13,000 Rd., men «at hun ikke havde villet gjøre det, endskjøndt hun havde Pengene haardt behov¹⁾, idet hun sagde: naar min Søn, Kongen, kun vil give mig noget for den, vil jeg sælge den til ham; thi jeg vil, at Juvelerne skulle blive ved Kongehuset.» I Henhold hertil tog hun heller ikke i Betænkning at forære nogle af

---

¹⁾ Det hedder sig, at den pragtelskende og til Pragt vante Sophie Magdalene som Enkedronning var i stadig Pengeforlegenhed, hvorpaa ogsaa de nysmeldte Salg af Juveler hentyde.

Juvelerne bort, naar de kun anvendtes til Kongehusets egen Nytte og Glands. En Række ualmindelig store og skønne Perler, som hun, ifølge hendes egenhændige Optegnelser i den ovenmeldte Juvelbog, havde «von König F. 4 bekommen, alsz mit meinen Sohn Pr. Fr. niederkam, ist ein hausgeschmuk», skjænkede hun saaledes til «Dronning Caroline Mathilde, da hun kom i Land» her i Danmark. Ogsaa et kostbart Uhr af Amethyst skjænkede hun i Aaret 1767 til Caroline Mathilde. En Naal med en firkantet Brillant havde hun tidligere paa lignende Maade foræret til Dronning Juliane Marie «in Ihr Erstes wochen bett». Hendes Samvittighedsfuldhed med Hensyn til Bevarengen af Kronjuvelerne for Kongehuset selv gik endog saa vidt, at hun ikke engang, uden Kong Frederik den Femtes dertil bestemt erhvervede Bevilling, tillod sig at give en stor Brillant til sin Datter Prindsesse Louise, da hun i Aaret 1749 blev gift med Hertugen af Saxe-Hildburghausen, eller en lignende Brillant til Frederik den Femtes Datter Caroline ved hendes Ægteskab (1764) med Arveprindsen af Hessen, fordi disse Brillanter jo vilde komme til at gaae ud af Landet.

Ligesaa lidet som Sophie Magdalene ved sit Testament har betænkt sine tyske Slægtninge, ligesaa lidet har hun derfor senere disponeret over en eneste i Testamentet nævnt Juvel eller Kostbarhed til Fordeel for Nogen af dem. Efter hendes Død udtog Skiftecommissærerne (den 16de Mai 1772) af hendes Bo de «til Kronen og det Kongl. huus bestemte Juveler og Pretiosa», der «efter den over høystsalig Dronningens Efterladenskab forfattede Vurderings Forretning samtlige beløbe sig til den Summa 131,900 Rd.» eller netop den Sum, hvortil hendes Juveler oprindeligt (1746) i hendes Testament vare angivne. Sandsynligviis

maa denne Overeensstemmelse i Summen være fremkommen ved en høiere Vurdering i det Hele, maaskee som Følge af en i Mellemtiden (1746—1772) foregaaet Stigning af Juvelernes Priis, da jo, som vi have seet, Dronningen ellers netop i disse Aar havde skilt sig af med flere Smykker, endog af betydelig Værdi. Disse samme Stykker kom forresten for største Delen Aaret efter tilbage til de fra nu af paa Rosenborg opbevarede Kronjuveler, idet der under 20de Mai 1773 fra Christiansborg afleveredes, upaatvivlelig efter Caroline Mathildes Fald, Juveler til et Beløb af 127,430 Rd., hvoriblandt netop de af Sophie Magdalene til Caroline Mathilde skjænkede store Perler (vurderede til 30,000 Rd.), fremdeles den firkantede, oprindelig af Sophie Magdalene for 13,000 Rd. til Frederik den Femte solgte og senere af Christian den Syvende til Caroline Mathilde forærede Brillant i en Ring (vurderet nu til 35,000 Rd.), endvidere «et Par 3 Pendeloque Ørenringe af Brillanter (30,000 Rd.)», «en complet Halssnor af Brillanter (11,000 Rd.)», «et Uhr overalt, ogsaa Kjæden besat med Brillanter (5000 Rd.)»¹⁾ m. M., i hvilke Brillanter mulig ogsaa nogle

---

¹⁾ Dette Uhr, som endnu opbevares paa Rosenborg, er for faa Aar siden vurderet til 20,000 Rd., altsaa fire Gange saa høit, som i 1773. Den originale Afleveringsakt (paa Rosenborg) slutter med følgende, af Kongen selv underskrevne Ordre: „Oben specificirte Juvelen und Prætiosa hat Unser Hof-Intendant Oberstlieutenant Wegener in Empfang zu nehmen und die ersteren 10 Nummere nach Rosenburg in Verwahrung zu bringen und zwar dergestalt, dasz der Ring Nr. 5 und die Schnur Orientalischer Perlen Nr. 9 denen Jouvelen und Prætiosis beygefüget werden, welche Unsere, in Gott ruhende Frau Grosz Mutter, die Königin Sophia Magdalena, höchstseeligen Andenkens, an die Crone vermacht haben“, etc. En ikke ubetydelig Tilvæxt lik Kronjuvelerne og Kostbarhederne paa Rosenborg senere under 14de Mai 1783, i Henhold til Prindsesse Charlotte Amalies Testament af 1ste Juli 1773, hvorved

af de af Sophie Magdalene i sin Tid til Christian den Syvende for 30,000 Rd. solgte, ere indbefattede. At Skiftecommisærerne i Sophie Magdalenes Bo maae grundig have røgtet deres Hverv, fremgaaer bl. A. af et temmelig detailleret Spørgsmaal til Jfr. Schumann: «Hvad Beskaffenhed det har med de tvende Rosensteene Pendeloqver, som af høystsl. Dronningen vare overleverede til Baron Geltingen siden samme hværken ere benævnte i hendes Mayst. egenhændige Fortegnelse af October 1746 eller Dispositionen af samme Aar», hvortil imidlertid Svaret lød, at Dronningen ofte havde villet sælge dem fordi de ikke hørte til hendes (Kron) Juveler, og tilføies der, «wie ich mich nicht anders erinnere: So haben Sie solche nach Ihrer Frau Mutter der höchstseel. Margräfin geerbt.»

Efter saadanne, vistnok uimodsigelige Kiendsgjæringer turde det være hævet over hver Tvivl, at Sophie Magdalene baade selv og ved sit for den Tid sjeldne hæderlige og uegennyttige Exempel har væsentlige Fortjenester af Grundlæggelsen og Bevaringen af Danmarks anseelige, selv af Fremmede beundrede Kronjuvel-Skat. Hendes Adfærd i denne Henseende er en Yttring mere af den Omhu for Kongehusets og Landets Glands, som ogsaa lod hende indføre i sit Testament: «Mit kjære Hirschholm og Sophienberg anbefaler jeg særlig til min hjertelskede Søn, Kongen. Dette Sted har kostet mange Penge og er det artigste i Landet, saa det vilde være Skade, hvis disse charmante Slotte ikke skulde benyttes eller endog falde

---

hun, efter Sophie Magdalenes Exempel, havde udbedt sig „at Vores Brillanter og Rosensteene altid maatte blive ved Kronen“. Den originale Specification findes endnu paa Rosenborg.

sammen, da dog smukke Bygninger gjøre et Land Ære. Vilde Deres Majestet skjænke dem til Dronningen og give hende et Tilskud af 10,000 eller 20,000 Rd., er jeg vis paa, at hun af Godhed for mig vil holde dem vedlige. Kongen vilde endda beholde mere end 40,000 Rd. af mit Livgeding i Kassen.»

Men ved Siden af den umiskjendelige Iver, hvormed Sophie Magdalene paa forskjellige Maader saaledes søger at værne om Kongehusets ydre Pragt, fremtræder der i hendes Testament en paafaldende Fordringsløshed og christelig Ydmyghed med Hensyn til hendes egen Person. Det er bekjendt, at hendes Jordefærd foregik med en Hurtighed og en Simpelhed, som man dengang ikke var vant til at see ved fyrstelige Liigbegængelser, og som heller ikke har undladt at vække Opmærksomhed og fremkalde forskellige Udtydninger hos Samtid og Eftertid. Charl. Dorothea Biehl, der¹⁾ giver en omstændelig Skildring af Dronningens sidste Levedage og formeentlig upassende Begravelse, ikkun tre Uger efter hendes Død, opholder sig stærkt over den korte Hofsorg og i det Hele over det letsindige Hofs paafaldende Mangel paa Deeltagelse — Noget, hvori ogsaa J. K. Høst²⁾ samstemmer — og griber derhos Leiligheden til paany at give sin Uvillie imod Sophie Magdalene Luft: «thi (hedder det) hun, som i sine Regjerings Dage havde udmærket sig ved Foragt mod Nationen, maatte føle sine Leve Dage afbrudte ved en mod hende udviist Foragt; og hendes Forfængelighed, som havde lagt den

¹⁾ Historisk Tidsskr. Tredie Række IV. 397—401.

²⁾ Struensee og hans Ministerium I. 112: «Sorgen bestemtes til den for et saadant Tilfælde uhørt korte Tid af sex Uger og indskrænkedes til Kjøbenhavn.» «Man sadte sig ved denne Sorg meget ud over hvad dertil havde været Skik og Brug», jfr. Nyt Hist. Tidsskr. IV., 635.

første Grund til Rigets Ulykke, fordi alle de Steder, hun skulde beboe, ikke alene maatte opføres nye fra Grunden af, men endog glimre af den meest overdrevne Pragt, kunde, saa fremt Sjælen har Følelse af hvad der foretages med Støvet, ingen stærkere Ydmygelse prøve, end i Indretningen af hendes Jordefærd.* Men det er ikke bekjendt, at denne simple Jordefærd hidrørte netop fra Dronning Sophie Magdalene selv, som udtrykkelig havde udbedt sig den i sit Testament, hvor hun i den Anledning siger: «Hvad nu først mig selv betræffer, saa ønsker jeg, at der efter min Død ikke skal gjøres for megen «magnificence» med mit Legeme, og at jeg efter Forløbet af høist 3 Uger kan blive bragt til Roskilde til min allerkjæreste Konge. Vil man lade holde en Liigprædiken over mig, da har jeg skrevet Texten og de Psalmer, som dertil skulle afsynges, paa en Seddel i min Bibel; men jeg udbeder mig, at alle overflødige Lovtaler og alle kedsommelige Slægtregistre, som ovenikjøbet ere at finde i hver Bog og kun spille Tid, maae undgaaes, hvorimod alene skal fremhæves den store Barmhertighed, som Gud har viist mig Uværdige paa Sjæl og Legeme; hvorledes Gud har taget mig til sit Barn i Christo Jesu, gjennem mangt et Kors draget mig mere og mere til sig og altid staaet mig ret faderlig bi; hvorledes han i det Verdslige har viist mig store Velgjerninger, idet han ved sin egen Førelse og uden at Mennesker have bidraget noget dertil, har givet mig en saadan uforlignelig Konge og Gemal, med hvem jeg har levet 25 Aar i uforanderlig Kjærlighed og Glæde, ja som med mig har været eet Hjerter og een Sjæl og som inderlig har elsket mig til sin salige Død; hvorledes Gud har velsignet min Ægtestand og givet mig en Søn, som efterat Gud ved Døden havde berøvet mig min hjertenskjæreste Konge og Gemal,

har kunnet bestige sin Faders Throne, som har været min Trøst i min Bedrøvelse, og har viist al barnlig Kjærlighed mod min Person. Derfor skal Gud og Kongen, min hjertelskede Søn, takkes i Liigprædiken; og i mit Navn og som fra min Grav skal endnu engang en Velsignelse lyses over ham, over hans Gemalinde Dronningen, min Datter Prindsesse Louise, de kjære kongelige Børn og det hele Kongelige Huus.»

Ligesom hele denne Bestemmelse, der ikke forudsatte, hvad Tilfældet blev, at hun overlevede baade sin Søn Kongen († 1766), og hans Dronning Louise († 1751), i høi Grad taler til Ære for Sophie Magdalene og vidner om en sand christelig Opfattelse af den jordiske Høihed og dens Forgængelighed, saaledes tyde ogsaa de ømme Udtryk om hendes Søn, Kongen, hen paa, at der har været et smukt Forhold imellem dem, hvilket end yderligere modbeviser Charl. Doroth. Biehls løse Fortælling om den lige ved Christian den Sjettes Død mellem dem forefaldne uhyggelige Scene.

II.

Caroline Mathildes foregivne sidste Brev fra sit Dødsleie til Kongen af England.

Da Sophie Magdalene i Efteraaret 1766 af Kronjuvelerne skjænkede de store Perler til sin Sønesøns femtenaarige Brud Caroline Mathilde (f. 22de Juli 1751) ved hendes Landstigning, var det ikke alene Kongehuset, men det hele danske Folk, der af Hjertet bragte den ungdommelige, ja i Alder halv barnlige Dronning de venligste og kjærligste Velkomsthilsener. Erindringen om hendes Faders Søster, Frederik den Femtes elskede Dronning Lovise, var endnu saa levende og almindelig, at alle Stænder ligesom følte

en Lindring i deres Sorg over hendes altfor tidlige, ikkun femten Aar i Forveien (19de Decbr. 1751) indtrufne Død, ved nu igjen at see en nær Slægtning af hende som hendes Søns Hustru og som Dronning i Danmark. Folkets Jubelraab, der forhøiedes ved den om end ikke smukke, saa dog friske og yndefulde Caroline Mathildes Ungdom og indtagende Væsen, afvidskede, idetmindste for en Stund, de Taarestømme, som det stakkels Barn jævnlig havde fældet, især siden hun den 14de October 1766 i St. James Capellet i London var bleven viet per procurationem til sin ganske ubekjendte, men allerede dengang vistnok hverken godt omtalte eller i Folks Mening synderlig lovende Fætter, Kong Christian den Syvende. Selv han syntes, tiltrods for sin Blaseerthed, ved hendes Ankomst til Danmark at være bleven grebet af den almindelige Begeistring. Men det var i al Fald kun en kort Afbrydelse af hans lave og raae Udsvævelser. Neppe to Aar efter sit Bryllup, da han i Mai 1768 forlod sin unge Hustru, for at gjøre en Reise i Udlandet, undsaa han sig ikke ved, i England at svare den gamle Prindsesse Amelia, der ligefrem spurgte ham, hvorfor han ikke elskede Caroline Mathilde, med de for ham betegnende Ord: «Elle est trop blonde.»

Medens man saaledes ikke kan Andet, end i høieste Grad beklage den ulykkelige Qvinde, som mod sin Villie blev hengivet til en i moralsk Henseende grundfordærvet Mand, der ovenikjøbet, efter Antydninger af Reverdil, fra Barndommen havde viist betænkelige Træk af Sindsforvirring, maa det dog heller ikke glemmes, at Caroline Mathilde neppe var den ædle høihjertede, end sige uskyl-dige Personlighed, som hyppig skildres i romantiske Sagn og farvede historiske Beretninger. Først i den senere Tid er man nemlig begyndt mere at løfte det Slør, som hidtil

har hvilet over Caroline Mathildes virkelige Forhold i Danmark, og som sikkert engang, naar alle i vore Archi-ver værende Procesakter m. M. ere bekjendtgjorte, fuld-stændig vil blive hævet. Men allerede nu mangler det ikke paa mærkelige Hentydninger til, at hendes Opdragelse i Hjemmet havde været overordentlig forsømt som Følge af at hendes fortræffelige og for sine ældre Børn omhyggelige Fader uheldigviis var død lige før hendes Fødsel, saa endog hendes Sædelighedsfølelse og Moralitet synes at have hvilet, paa en meget usikker Grundvold. Tør man troe hemme-lige Optegnelser af den samtidige Historieskriver Suhm, som selv kom til Hoffet, men som unægtelig sluttede sig til Struensees og Caroline Mathildes Modstandere, var hen-des Rygte ikke engang ganske uplettet, da hun i en Alder af et Par Maaneder over femten Aar ankom til Dan-mark.¹⁾ I hvert Tilfælde skulde den unge, fra sit Hjem og sin Slægt for tidligt bortrevne Dronning have været i Besiddelse af en ganske anden eller rettere en høist ual-mindelig moralsk Styrke, naar hun med en Mand, som Christian den Syvende, i en letsindig Tid og ved et i Bund og Grund demoraliseret Hof, som hans, skulde være und-gaaet at falde. De samme hemmelige Optegnelser give Vink om, at Dronningen, endnu førend Struensee kom i Gunst, skal have havt endogsaa flere Kjærlighedsforstaael-ser, navnlig med sin første Hofchef Grev Bothmar og med en Søn af Geheimeraad Gram, der døde tidlig, ligesom der ogsaa nævnes en smuk ung Mand (en v. Kroghen), hvem Dronningen forgjæves søgte at drage nærmere til sig, ja

¹⁾ C. Møllbech: En historisk Prolog, eller Bemærkninger og Oplysninger til K. Christian den Syvendes, Hoffets, og Struensees Historie og Charakteristik i A. 1766—1772. Nyt Histor. Tidsskr. IV. 471—740, jfr. S. 596, 739—740.

end ikke i Struensees Tid skaanede Rygtet hende ganske for lignende Beskyldninger¹⁾, som hun ogsaa selv nærede ved sin upassende frie Optræden, ved sin hyppig uqvindelige Dragt og Ridning, og ved det slette Selskab, hun altfor meget, og tilsidst næsten udelukkende, samlede omkring sig.

Hvorledes det end forholder sig med Rygterne om hendes tidligere Feiltrin, som dog saa temmelig maae have været udbredte og vundet Tiltro, i al Fald i den mere fjendtligsindede Deel af Hofkredsene, siden den ellers hæderlige, om just ikke i denne Retning upartiske Historieforsker, Kammerherre Suhm, vilde laane Pen til dem, kan der, hvad Molbech ovenfor i dette Tidsskrift tilstrækkelig har antydet, fornuftigviis ikke være nogen Tvivl om, at jo den fordærvelige Spire udvikledes til sit Høidepunkt af den ligesaa routinerede som samvittighedsløse Struensee. Ikke destomindre paaberaabes idelig som afgjørende Vidnesbyrd om Caroline Mathildes fuldkomne Uskyldighed og Modpartiets skammelige Bagvaskelser snart Yttringer af hende selv, som hun skal have ladet falde paa sit Dødsleie i Celle, men som rigtignok kun haves gjengivne paa anden, tredie Haand i en høist upaalidelig Form²⁾, snart og fornemmelig et Brev, som hun kort før sin Død med største Møie siges selv at have skrevet til sin Broder Kong Georg den Tredie af England, indeholdende de høitideligste Forsikkringer om hendes Uskyldighed. Dette Brev, som foregives første Gang at være bleven trykt nogle Aar efter Caroline Mathildes Død i engelske Blade, og som med en vis Reservation fremdroges for en

---

¹⁾ Om Rygterne om Falkenskjold l. c. 506, Anm.

²⁾ Sammesteds S. 516.

Deel Aar siden i et tydsk, af Jenssen-Tusch i augustenborgsk Interesse forfattet Partiskrift for Caroline Mathilde, samt i en (1851) af Heimbürger i Celle udgivet Levnetsbeskrivelse af den ulykkelige Dronning, fra hvilket Værk det igien gik over i danske og engelske Blade, undlod ikke strax at vække begrundede Tvivl om dets Ægthed hos alle Sagkyndige. Allerede det var en slem Omstændighed, at Ingen havde seet det originale Brev eller kunde sige, hvor dette vilde være at finde. De noiagtigste Efterforskninger i de engelske Archiver og Bibliotheker, Dronning Victorias deri indbefattede, viste sig at være forgjæves, saameget mere, som Kong Georg den Tredie bestemt vides at have brændt sin Søster Caroline Mathildes hele Correspondence. Men man trøstede sig med, at det paagjeldende Brev maaskee aldrig var naaet til sit Bestemmelsessted, at det paa denne Maade kunde være blevet reddet fra den nysnævnte Opbrændelse af Caroline Mathildes øvrige Breve til Broderen, og at Originalen mulig kunde være sluppen ind f. Ex. i det hannoveranske Statsarchiv; thi heller ikke i det danske Geheimearchiv havde man været istand til at opdage det.

Imidlertid bragtes Brevet atter paa Bane og med tilsyneladende større Sikkerhed, end nogensinde før, i et i London 1854 udgivet historisk-romantisk Skrift: «Life and Times of Her Majesty Caroline Matilda, Queen of Denmark and Norway, and Sister of H. M. George III of England. From Family Documents and Private State Archives. By Sir C. F. Lascelles Wraxall Bart.» (3 vols). Forfatteren meddeelte nemlig med megen Tilfredsstillelse her, at han ved Hertuginde af Augustenborgs Forekommenhed var bleven sat istand til at gjengive en Copi af dette afgjørende Brev, som den afdøde Konge af Hannover havde tilladt Hertuginde at faae afskrevet fra Originalen i

det hannoveranske Archiv. Brevets Indhold var følgende:
«Sire! I det høitideligste Øieblik i mit Liv, vender jeg mig til Dem, min kongelige Broder, for at udtrykke mit Hjertes Tak for al den Kjærlighed, De har viist mig i mit hele Liv og i Særdeleshed i min Ulykke. Jeg døer gjerne, da Intet holder mig tilbage, hverken min Ungdom eller Glæder, som maatte vente mig nær eller fjern. Hvorledes skulde Livet kunne have nogen Tillokkelse for mig, som er adskilt fra alle mine Kjære, fra min Mand, mine Børn og mine Slægtinge? Jeg som er selv en Dronning og af kongeligt Blod, har levet det elendigste Liv og staaer for Verden som et Exempel paa, at hverken Krone eller Scepter kan beskytte mod Ulykke! Men jeg døer uskyldig — jeg skriver dette med skjælvende Haand og følende Dødens Nærmelse — jeg er uskyldig! O gid den almægtige Gud efter min Død maatte ville overbevise Verden om, at jeg ikke fortjente nogen af de frygtelige Beskyldninger, med hvilke mine Fjenders Bagvaskelser plettede min Charakter, saarede mit Hjerte, forraadte min Ære, og traadte min Værdighed under Fødder! Sire, tro Deres døende Søster, en Dronning og endnu mere en Christen, som med Rædsel vilde skue ind i den anden Verden, hvis hendes sidste Bekjendelse var en Usandhed. Jeg døer gjerne; thi den Ulykkelige velsigner Graven. Men mere, end alt Dette, ja mere endog, end Døden, piner det mig, at ikke Een af alle dem, som jeg elskede i Livet, kan staae ved mit Dødsleie, give mig den sidste Trøst ved et Haandtryk eller et medfølende Blik, og lukke mine brystne Øine. Dog, jeg er ikke alene: Gud, det eneste Vidne om min Uskyldighed, seer ned paa mit Smertensleie, som volder mig saa mange Lidelser. Min beskyttende Engel vaager

over mig og vil snart ledsage mig til det Sted, hvor jeg skal kunne bede saavel for mine Venner som for mine Forfølgere. Farvel da, min kongelige Broder! Himlen velsigne Dem, min Mand, mine Børn, England, Danmark og hele Verden! Tillad mit Legeme at hvile i mine Forfædres Gravsted, og nu det sidste, usigelig lange Farvel fra Deres ulykkelige Caroline Mathilde.»

Kort efter, at dette Forsvarsskrift for Caroline Mathilde var udkommet og anmeldt i det engelske literære Ugeskrift «the Athenæum» (Nr. 1912, June 18, 1864), hvor ogsaa ovenstaaende Brev var aftrykt, blev der i et følgende Nummer af dette samme Ugeskrift (Nr. 1916, July 16) forespurgt fra Kjøbenhavn, om ikke Originalen til Brevet rettest maatte skaffes tilveie og undersøges. I den Anledning svarede Sir C. F. Lascelles Wraxal (Nr. 1917, July 23), at han uopholdelig havde skrevet til Hannover, for at erholde Tilladelse til at faae en ny Afskrift af Originalen. Paa denne Anmodning modtog han nedenstaaende mærkelige Svarskrivelse, som han derefter selv lod indrykke i «the Athenæum» (Nr. 1923. Septbr. 3. 1864):

«Norderney Aug. 23. 1864.

Ifølge Hans Majestæt Kongens allernaadigste Befaling, har jeg den Ære at meddele Dem som Svar paa Deres til Hans Majestæt under 3die d. indsendte Skrivelse, at der i de kongelige Hannoveranske Archiver ikke findes noget Brev, som det omskrevne, fra den forhenværende Dronning af Danmark, Caroline Mathilde. Alene det kongelige Familie-Museum indeholder en trykt Copi af et Brev, som udgives for at være skrevet af den nysnævnte Dronning paa hendes Dødsseng til hendes kongelige Broder, den

senere afdøde Konge af Storbritannien Georg den Tredie, og det formodes, at det var af denne trykte Copi, nu i Familie-Museet, at Hertuginde af Augustenborg af den forrige Konge Ernst August fik Tilladelse til at tage en Afskrift. Idet jeg fremsender en anden Afskrift af dette trykte Brev, anseer jeg det endvidere for Pligt at meddele Dem, at de velunderrettede Embedsmænd i de kongelige Archiver ere fuldkommen overbeviste om («are strongly impressed of the opinion»), at den ovennævnte Dronning aldrig skrev eller kunde skrive paa sin Dødsseng et saadant Brev, og at Hendes Majestæts foregivne Brev ikke er Andet, end et Fabrikat af en af hendes Venner i England, skrevet efter hendes Død og da oversat. Historien om Hendes Majestæts sidste Sygdom og Død er velbekjendt her, og udelukker næsten al Mulighed for, at Hendes Majestæt skulde have skrevet og afsendt et sligt Brev til sin Broder, Kongen. Idet jeg beklager, at mine Oplysninger ikke kunne bekræfte Ægtheden af det ommeldte Brev, har jeg den Ære at forblive &c. &c.

Henrik von Kohlrusch,
Major og Adjudant hos Hs. Maj. Kongen.»

Det vil heller neppe kunne nægtes, at Brevets hele Form, som nærmest minder om en Sværmer eller en Romanforfatter, er i høieste Grad mistænkelig. Afseet fra det urigtige Hovedpunkt deri — Caroline Mathildes foregivne Uskyldighed — kan man dog ikke Andet, end til en vis Grad føle sig greben af den Skildring, som det forresten indeholder af den ikkun fire og tyveaarige, forskudte

og fjernt fra sine Børn døende Dronnings Sjæls- og Legemslidelser. Hendes sidste rolige og angerfulde Leveaar kaste ligesom en dækkende Kjærligheds Kaabe over hendes tidligere Forvildelser. Vare disse end mange og sørgelige i deres Følger, har hun allerede i dette Liv bødet, ja bødet haardt derfor, som Faa.
